

Спробуй знайти собі розраду

ВОЙЧЕХ СУРУВКА

17 ЛИПНЯ 2019

Під час орденської формації нам часто доводиться переїздити з місця на місце. Протягом семи років келія, де я мешкав, змінювалася в середньому раз на шість місяців. І кожен із братів організовував простір відповідно до своїх потреб і смаків. Деякі не змінювали нічого – вони почувалися добре будь-де, і якби їх послали на Марс, вони не помітили б різниці між умовами земного й марсіанського життя. Інші тримали під рукою викрутки, паяльники, кабелі й усе інше, що могло б стати у пригоді в разі ремонту. Ще інші потопали в завалах книг і паперів, бо ж покликання до ордену інтелектуалів зобов'язує. Дехто оточував себе портретами святих, творячи ніби маленьку капличку. Кожен брат чувався добре в облаштованому для себе просторі, байдуже, чи про «Марс» ішлося, чи про «майстерню», «бібліотеку» або «каплицю».

Джерело: Emmanuelle Walker, Hygge

Без сумніву, довколишній простір впливає на наше самопочуття. Тому ми й намагаємося організувати його так, аби створити відчуття комфорту. Кілька років тому модний був фен-шуй – східне мистецтво планування простору. А нещодавно увага зсунулася на північ і популярності набуло данське слово «хюге» (*hygge*), що описує «моменти щастя, тепла й сокровенності, які можна знайти в найзвичайніших ситуаціях». Походить цей термін від норвезького слова, що означає «хороше самопочуття». Однак данці не погоджуються з таким вузьким визначенням. Для них хюге – це неперекладне поняття, яке може стосуватися відчуттів, вражень і емоцій, пов'язаних із атмосферою сокровенності й затишку. Ідеться, отже, не так про простір – хоча є й хюге-дизайн – як про стиль життя. Ми досвідчуємо хюге, очищаючи розум, радіючи рухові, слухаючи звук дощу, насолоджуючись сімейною трапезою, споглядаючи вогонь, релаксуючи за горням кави – тобто роблячи те, чого прагне серце. Одне слово, краса в дрібницях. Завдяки такому підходу до життя данці – найщасливіший народ на землі. Не маючи надмірних вимог, вони навчилися насолоджуватися дрібницями.

Приємність рафінованої вишуканості

Чому цей стиль життя став такий популярний? Здається, привабливість хюґе можна пояснити трьома аспектами. По-перше, це скромність: і в питаннях естетики, й у підходах до життя. Сучасна людина вже наїлася галасливої культури. Світ навколо нас – як реальні вулиці міст, запруджені рекламою, так і віртуальний простір – став такий зухвалий і хижий, що пошук тиші здається зовсім природною захисною реакцією. Такі тенденції властиві всім культурам добробуту. Безмірна солодкість викликає нудоту. Тож послідовників мінімалізму тільки більшатиме.

По-друге, хюґе розуміє цінність ритуалів. Спільні сімейні обіди, домашні страви, зустрічі з друзями, клопоти розміреного життя, позначеного дрібними приємностями, – усе, що можна назвати домашніми ритуалами, які відповідають нашим глибинним потребам. Людям властиво позначати певні миті життя як особливо важливі; власне, для цього й потрібні ритуали.

Нарешті, третій аспект – це увага до задоволення від життя. Ніхто не хоче бути просто гвинтиком у механізмі. Ми заслуговуємо моментів емоційного й фізичного відпочинку. Спроможність бачити, а ще створювати такі моменти – це частина хюґе.

Уважніше придивляючись до цих трьох аспектів, я з подивом бачу, що вже багато років і сам належу до прихильників цієї філософії: люблю скромну естетику й зустрічі з друзями, отримую задоволення від дрібниць. Проблема в тому, що водночас я перебуваю на якійсь відстані від цього всього: окрім дрібних радощів, є ціла купа інших цінностей, які роблять мене щасливим і приносять утіху, але їх не можна вписати в хюґе. Ідеться про ситуації, коли треба виявити жертвність, докласти тяжких зусиль, витратити час і здоров'я – усе це теж становить невід'ємну частину мого життєвого стилю.

Вишукане задоволення вимагає роботи, аскези, а насамперед – уміння відмовитися від задоволень швидкоплинних, приземлених і нетривких.

Польський історик філософії Юліуш Доманський колись із жалем зауважив, християнство не визнає епікурейство «своєю» філософією. На його думку, епікурейський ідеал життя був ближчий до християнства, ніж холодна й вірна собі добродішність стоїків. Хтось може

обуритись і відповісти, що Епікур був гедоністом, який зробив задоволення принципом життя. Однак із таким образом Епікура багато років змагається мій співбрат отець Павло Крупа ОР, терпляче пояснюючи, що філософ бачив у задоволенні головний рушій людських дій, але ніколи не зводив його до простого пошуку та сприйняття подразників. «Епікур, наприклад, проголошував, що вкрай необхідно бути поміркованим у всьому: насолода полягає не в тому, аби зїсти все деко випічки, а в тому, щоб посмакувати невеличким шматочком, бо ж надмір солодощів убїє смак і викличе нудоту, а це не має нічого спільного з задоволенням. Найпрекрасніше задоволення, на думку Епікура, – це не одночасне співжиття з сотнею жінок, як можна було б припустити, а розмова з другом про філософію під час прогулянки у власному саду», – пише Павло Крупа. Можна одразу помітити, що вишукане задоволення вимагає роботи, аскези, а насамперед – уміння відмовитися від задовольень швидкоплинних, приземлених і нетривких, аби присвятити себе плеканню саду, де згодом буде приємно гуляти з другом. Це аж ніяк не вульгарний гедонізм, а скоріш хюґе.

У корсеті аскетизму

Скидається на те, що хюґе – це постсекулярний стиль життя, який зберігає деякі християнські елементи, нехай навіть несвідомо. Три його елементи – скромність, ритуал і задоволення – можна знайти й у християнській культурі. Імовірно, популярність хюґе у скандинавських країнах – це реакція на занадто аскетичну, сувору й казуїстичну концепцію християнства, властиву протестантській традиції.

Тут спадає на думку оповідання данської письменниці Карен Бліксен «Бенкет Бабетти». Про кінофільм, знятий за його мотивами, кілька разів згадував Папа Франциск. Ця історія чудово вписується у спроби протестантських спільнот знайти новий стиль життя. У ній ідеться про невеличке село, яким керує суворий пастор. Парафія сповідує скрайні пуританські цінності, які роблять цей ведмежий закуток ще менш пристосованим для щастя. Його мешканці відмовляються від будь-яких задовольень. Та якось у селі з'являється загадкова жінка, французенка на ім'я Бабетта, і життя пуританської спільноти зазнає докорінних змін. Бабетта виграє в лотерею й вирішує витратити всі гроші на бенкет для парафіян, який готує сама. А що вона була шеф-кухаркою в паризькому ресторані, доки не мусила тікати від громадянської війни у Франції, то бенкет обіцяє бути королівським. Підготовка до нього випробовує мешканців села, вони вбачають у ситуації каверзи злого духа, і хоча й погоджуються прийти на бенкет, але не мають наміру насолоджуватися їжею. Але Бабетті вдається не лише відкрити їм очі, а й навчити смакувати страви. Цю історію цілковито можна вважати наріжним текстом у стилі хюґе.

Найцікавіша у фільмі, втім, двозначність, якої не можна пояснити лише критикою пуританізму. Благодать діє в обидва боки: Бабетта змінює підхід сільської спільноти до задоволення, але й спільнота змінює Бабетту – жінка витрачає всі гроші, щоб ошчасливити людей довкола себе та згодом жити в бідності разом із з ними. Без пуританської громади вона ніколи не знайшла б себе.

Щось схоже відбувається і з хюґе. Поза сумнівом, цінувати задоволення – це важливо, але самого задоволення недостатньо. Є й інші цінності, які в фільмі символізує пуританська спільнота. І я не впевнений, що найбільша наша проблема – це надмір пуританства. Маю враження, що якраз навпаки.

Хюґе по-католицьки

Історія про бенкет Бабетти – це ще й розповідь про зв'язок між естетичними й етичними цінностями. Задоволення належить до сфери естетики в широкому сенсі, тобто до «мистецтва життя». Цікавий опис взаємодії етики й естетики міститься в Катехизмі Католицької Церкви. У пункті 2501 читаємо, що, «подібно до будь-якого іншого виду людської діяльності, мистецтво не є само в собі абсолютною метою, але воно підпорядковане остаточній меті людини й облагороджене цією метою». Інші цілі не тільки підпорядковують мистецтво, а й ошляхетнюють його.

**Хай як ми комбінуватимемо, хай до яких екзегез
вдаватимемося, та не зможемо довести, що Ісус жив у
стилі хюґе.**

Я згадав це визначення з Катехизму, прочитавши запис у блозі католицької журналістки Малґожати Валейко. Зацитую розлогий фрагмент, бо він дуже характерний: «Чи спало б вам на думку, що хвацькі розваги на вечірці у приятеля, з пляшечкою доброго винця й аж до світанку, роблять вас святими? (Примітка: у гості запрошені аж ніяк не члени розарієвого кола, а розмови стосуються або не тільки, або ж зовсім не духовних тем). А лінивий недільний полудень, проведений разом із коханою людиною, з ногами, задерними на стіл і романтичною комедією? (Ні, жодного документального серіалу про Падре Піо). А писання у блозі – і, увага,

не на dominikanie.pl, а кулінарному? А водіння автомобіля? (Не до церкви, а до супермаркету, по туалетний папір, який узяв і скінчився). А лежання на лавці в парку з безтурботно повернутим до сонця обличчям? (І жодної молитви розарію подумки). А хороший подружній секс? (І без розставляння ікон, аби чинити це в Божій присутності – доводилося чути й про такі практики)». У цих кількох реченнях – католицька версія філософії хюґе. Тут хіба потрібна одна маленька поправка: замість «роблять вас святими» – «можуть зробити вас святими». Адже речі, про які пише авторка блогу, як і мистецтво, не мають самі в собі абсолютної мети, тож хвацька забава до світанку справді не зробить нас святими. Перепрошую. Святість визначає героїзм чеснот, а не рівень задоволення, яке ми отримуємо від життя.

Хай як ми комбінуватимемо, хай до яких екзегез вдаватимемося, та не зможемо довести, що Ісус жив у стилі хюґе. Так, Він ходив на весілля, відвідував друзів у Віфанії, їв із ними різні страви – але Його життя було підпорядковане іншим цілям. Тому Він не мав де голову прихилити, увесь час міряв шляхи, дні проводив у повчанні, а ночі – у молитві, і зрештою погодився на мучеництво та смерть на хресті. Навіть одна-єдина спроба сповільнити темп, коли Він послав учнів трохи відпочити, зазнала невдачі, бо тлуми їх знайшли. Це був стиль життя Ісуса. Він залишив нам такий приклад. І, мабуть, тому не вдалося «охрестити» епікурейство.

Доказ істинності певних ідей, які ми проголошуємо у Церкві – це святі. Якщо духовність народжує святих, це означає, що вона провадить до абсолютної мети. Я не можу знайти видатних святих серед християнських епікурейців, хоча серед них – багато великих гуманістів. Життя Ісуса, Його слова, поведінка або те, що ми сьогодні назвали Його стилем життя, – це для християнина зразок, до якого треба придивитися. Якщо ми забагато думаємо про власний стиль життя, то ризикуємо почати крутитися навколо себе. Для такого випадку у пригоді стане заклик Папи Франциска: «Устань з канапи!» А я б іще додав: «Припини бути хюґе!»

Отець Ян Анджей Ключовський ОР любить казати, що прислів'я – це народна мудрість. І додає одразу ж: у тих народів, які не мають іншої мудрості. У мене склалося враження, що хюґе – це щастя тих народів, які не знають іншого щастя.

Текст уперше опубліковано в часописі «W drodze».

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**